

TÜRK DÜNYASI ÂŞIK VE TEKKE EDEBİYATLARINDA HAYATLARI ÇEVRESİNDE HALK HİKÂYESİ OLUŞMUŞ HALK ŞAİRLERİYLE İLGİLİ BİLGİLERE KATKILAR

Nail TAN*

Özet:

Türk dünyası âşık ve tekke edebiyatlarında hayatları çevresinde halk hikâyesi/destan/dessan/serencam/kıssa/hekât oluşmuş yüzden fazla halk şairi bulunmaktadır. Bunlardan Âşık Garip, Tahir Mirza, Köroğlu, Kerem ve Karaca Oğlan'la ilgili halk hikâyeleri Türk dünyasına yayılmıştır. Türkiye ve Azerbaycan halk şairleri hikâyelerinin önemli bir bölümü iki ülkede de anlatılmaktadır.

1990'dan sonra Türk dünyasıyla yakın kültürel ilişkilerin başlaması, bu konuda daha önce bilinenleri çok genişletmiştir. Makalede bu genişleme sonucu elde edilen bilgiler değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: âşık edebiyatı, tekke edebiyatı, halk hikâyesi, destan, serencam, Âşık Garip, Tahir Mirza, Köroğlu, Kerem, Karaca Oğlan

Abstract:

In Turkic world of folk and tekke literature, there are more than a hundred poets whose life were surrounded by folk tales/epics/dessan/serencam/kıssa/hekât. Among them, folk tales about Âşık Garip, Tahir Mirza, Köroğlu, Kerem and Karaca Oğlan were spreaded into the Turkic world. A great many of the stories about folk poets of Turkey and Azerbaijan are told in both of these contries.

* Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Emekli Genel Müdürü

As a result of the begining of the close cultural relations with the Turkic world after 1990, the previous knowledge on this issue has been widened. In this paper, the knowledge gained as a result of this expansion is examined.

Keywords: *folk literature, tekke literature, folk tale, epic, serencam, Âşık Garip, Tahir Mirza, Köroğlu, Kerem, Karaca Oğlan*

Türk dünyası âşık ve tekke edebiyatlarında; halk hikâyesi, destan, dattan, kısısa, hekât terimleriyle ifade edilen halk hikâyelerinden bir bölümü, halk hikâyeciliğimizin temel taşları, başlıca yaratıcıları ve aktarıcıları âşık/ozan/halk şairlerimizin hayatları çevresinde oluşmuştur. Söz konusu hikâyelerin önemli bir grubu Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Tahir ile Zühre gibi aşk hikâyeleri, Azerbaycan Türkçesiyle muhabbet destanlarıdır. Bir grubu ise âşığın/halk şairinin seyahatlerini, bu seyahatlerde başından geçenleri, diğer âşıklarla karşılaşmalarını anlatan, genellikle “serencam” denilen kısa halk anlatmalarınıdır. Kahraman halk şairlerinin hayatları çevresinde oluşturulan halk hikâyeleri epik karakterli olmakla birlikte her hikâyede mutlaka aşka da yer verilmiştir. Aşk konulu halk hikâyelerinde de mutlaka kahramanlık motiflerinin bulunduğu görülür. Tekke şairlerinin hayatları çevresinde oluşturulmuş halk hikâyeleri, menkıbeler ise efsane ve rivayetlerden beslendiğinden olağanüstü olaylarla örülmüştür.

Âşık-maşuk, seven-sevgili, âşık sanatı ve onun bir dalı olan halk hikâyeciliğinde iki ana tiptir. Aşk hikâyelerinde dile getirilen aşk, şiddetli sevgi, karşı cinse duyulan, gelişi güzel ilişkiler sonucu ortaya çıkan bir duygu değildir. Genellikle, kutsal bir yönü, derinliği vardır. Hikâyelerde; çoğu zaman Hızır Nebî, Hz. Ali, pîr, nuranî derviş veya kırk ak sakallı ihtiyardan biri tarafından uykuda çirilen bâde/dolu sonucu âşık/maşuk karşılıklı olarak birbirine âşık edilir. Âşık sanatı terimiyle birbirine puta/buta (sevgili) verilir. Rüyasında bu olayı yaşayan âşık ve maşuk, sabah olduğunda uykusundan uyanamaz. Bir-iki gün boyunca kendinden geçmiş vaziyette yatarlar. Kendilerine geldiklerinde, dilleri çözülür; bağlama çalmaya, dertlerini şiirlerle söylemeye başlarlar. Duygu ve düşüncelerini satsız-sözsüz anlatamaz olurlar. Bu tür âşıklara “Hakk/Tanrı Âşığı” denir. Olağanüstü güçleri olduğuna inanılır. Çevrelerinden büyük saygı, sevgi görürler. Âşık, maşukuna kavuşmak için yollara düşer, birçok engelle karşılaşır. Sonunda bazı âşıklar, maşuklarına kavuşup düğün yapıp muratlarına ererler. Bazı âşıklar ise maşuklarına kavuşamaz ancak mezarlıkta, öldükten sonra buluşurlar. İşte bu olaylar, yaşayan halk şairlerinin hayatları çevresinde aşk konulu hikâyeleri oluştururken, Köroğlu gibi kahraman halk şairlerinin hayatları çevresinde de kol destanları yaratılmıştır.

Türk dünyası âşık ve tekke edebiyatında hayatları çevresinde halk hikâyesi, serencam oluşturulmuş âşık/halk şairlerinin sayısı oldukça fazladır. Söz konusu hikâyeler, ciltler dolusu bir kültürel zenginlik, hazine meydana getirmiştir. Bazı çağdaş yazarlar, bu hazineyi değerlendirerek, halk şairlerinin hayatları çevresinde yeni hikâye ve romanlar yazmış veya yazılanları daha

edebî duruma getirmişlerdir (Yaşar Kemal, Mustafa Necati Karaer, Murat Uraz, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Fakir Baykurt gibi).

Tekke edebiyatı grubuna dâhil halk şairlerimizin hayatları çevresinde oluşan rivayet, menkıbe ve hikâyeler, ya kendi ya da bağlı olduğu tarikatın ulularına ait menakıbnamelerde toplanmıştır. Söz konusu menakıbnamelerde yer alan rivayetlerden bir bölümünün bazı âşık veya hikâyecilerce, halkın huzurunda hikâye olarak anlatıldığı da görülmektedir. Behçet Mahir'in Yunus Emre, Eminî Düştü'nün Abdal Musa ve Kaygusuz Abdal hikâyeleri gibi.

Âşıkların hayatları çevresinde oluşmuş halk hikâyeleri konusuna, ülkemizde halk hikâyeciliğini ilk defa enine boyuna inceleyen Pertev Naili Boratav temas etmiş, yaptığı halk hikâyeleri sınıflandırmasında şu hikâyelerin adlarını saymıştır:[†]

II. Aşk Hikâyeleri

A. Kahramanları Muhayyel Olanlar: Mirza-yı Mahmut, Ülfetin, Derdiyok ile Zülfü

Siyah, Elif ile Mahmut.

Âşık Şairlerin Romanlaşmış Hayatları:

Yaşadıkları Rivayet Olunan Âşıklar: Ercişli Emrah ile Selvi Han, Âşık Garip, Tufarganlı Abbas, Âşık Kerem, Kurbanî, Tahir Mirza.

Yaşadıkları Kesin Olanlar: Âşık Ali İzzet Özkan, Sümmanî, Gökçeli Elesker, Hasta Kasım, Dikmetaşlı Dede Kasım, Posoflu Fakirî (Kara Gelin Hikâyesi), Karaca Oğlan, Vüdat-ı Hasta.

Boratav'ın asistanı İlhan Başgöz'ün 1949 yılında bitirip DTCF'de Dr. unvanını aldığı tezi de aynı konudur. Basılmamış tezin başlığı; "Biyografik Türk Halk Hikâyeleri /Kahramanları, Teşekkülleri, Saz Şairlerinin Eserleri ile Münasebetleri"dir.

Âşıkların, halk şairlerinin hayatları çevresinde yaratılan, anlatılan halk hikâyeleri yirmi beş yıl önceki bilgiler esas alınarak bir makale boyutunda ilk defa Ali Berat Alptekin tarafından incelenmiştir.[‡] Alptekin, söz konusu halk hikâyelerini, üç grupta sınıflandırarak ele almıştır:

A. Sadece Türkiye'de Tanınan Âşıkların Hayatları Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri (Sümmanî, Posoflu Fakirî, Gündeşlioğlu, Ali izzet Özkan).

B. Sadece Azerbaycan'da Bilinen Âşıkların Hayatları Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri (Han Çoban, Âşık Alı, Âşık Elesker, Molla Cuma, Vanlı Göyçek, Şair Kâzım, Âşık Necef).

[†] Boratav, P. Naili (1992), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, (Gözden geçirilmiş 2. bs. hzl. M. Sabri Koz), İstanbul, s. 18.

[‡] Alptekin, Ali Berat (1985), "Âşıkların Hayatları Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri" (AHEHH), *5. Milletlerarası Türkoloji Kongresi-Tebliğler/II Halk Edebiyatı*, İstanbul, C. I, s. 19-24.

C. Anadolu, Azerbaycan ve Diğer Türk Boyları Arasında Bilinen Âşıkların Hayatları Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri (Kurbanî, Âşık Garip, Köroğlu, Tufarganlı Abbas, Ercişli Emrah, Kerem Dede, Karaca Oğlan, Cahan ve Abdullah, Hasta Kasım).

Yirmi âşıktan oluşan bu çalışmayı, bugünkü bilgilerle yeniden ele aldığımızda beş katından daha çok genişletme imkânına ulaşmış bulunuyoruz. 1990 yılından sonra Türk dünyasıyla yakın ilişkilere geçilme şansının elde edilmesi, bu imkânı sağladığı gibi üniversiteler ve TDK'ce yapılan halk hikâyesi derleme çalışmaları da önümüze yeni bilgiler koymuştur.

Hayatları etrafında halk hikâyesi (Türk dünyasında genellikle destan terimi kullanılmaktadır.) yaratılan âşık, halk şairleri ve hikâyelerin, serencamların adlarıyla ilgili bilgileri ülkelere göre şöyle sıralayabiliriz:

A. Türkiye

Yunus Emre (13. Yüzyıl): Yunus Emre Hikâyesi. (BMH/II:252-256)

Abdal Musa (14. Yüzyıl): Abdal Musa Sultan Hikâyesi. (TDK Arşivi, Eminî Düştü anlatması)

Kaygusuz Abdal (14-15. Yüzyıl): Kaygusuz Abdal Hikâyesi. (TDK Arşivi, Eminî Düştü anlatması)

Âşık Garip (16. Yüzyıl): Destan-ı Hikâye-i Maksud, Âşık Garip, Âşık Garip ile Şahsenem, Âşık Garip ile Bezirgân Kızı, Mısır Şehrinde Zuhur Eden Âşık Garip, Âşık Garip'in Oğlu, Âşık Garip'in Torunu hikâyeleri. (AGH/113-291; HHI/63-92)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl, Azerbaycan kökenli): Tahir ile Zühre, Tahir Mirza ile Zühre Banu hikâyeleri. (TZ/209-262)

Âşık Cünun (16-17. yüzyıl): Cünun ile Dertli Sultan Hikâyesi (AÇO/570-594)

Köroğlu (16-17. Yüzyıl): Bolu Beyi Kolu, Oltu Kolu gibi yaklaşık yirmi dört kol. (KD 101-246; KKD/1-335; TDKA; ŞHHH/814-891; AHHG/217-284; KÖRD/1-615)

Kurbanî (16. Yüzyıl, Azerbaycan kökenli): Âşık Kurbanî, Kurbanî ile Peri (Perizad) hikâyeleri. (AK/7-74)

Âşık Kerem/Kerem Dede (16-17. Yüzyıl): Kerem ile Aslı, Böyle Bağlar, Erzincan Bağları hikâyeleri. (KAH/63-124, KAMA/255-364; ŞTHH/207-225)

Tufarganlı Abbas (16-17. Yüzyıl, Azerbaycan): Tufarganlı Abbas, Tufarganlı Abbas ile Gülgez Peri hikâyeleri. (ŞHHH/85-194)

Karaca Oğlan (17. Yüzyıl): Karaca Oğlan, Karaca Oğlan ile Karakız, Karaca Oğlan ile Benli Kız, Karaca Oğlan ile Yayla Güzeli, Karaca Oğlan ve Sayıl Oğlu, Karaca Oğlan'ın Âşık Olması, Çukurovalı Karaca Oğlan (İspir Onbaşı ve Karayiğit Osman anlatmaları) hikâyeleri. (KOHH/33-44;

KATEH/161-167; KOG/199-207, 841-850; AHH/33-40; KOKHT/40-49)

Kul/Han Mahmut (17. Yüzyıl, Azerbaycan kökenli): Mahmut ile Nigar, Han Mahmud hikâyeleri. (KMH/53-82; MNH/27-45, 75-161; ÇAMKH/195-221)

Âşık Abdullah (17. Yüzyıl, Azerbaycan kökenli): Cihan/Cahan ve Abdullah Hikâyesi. (ŞHHH/42-84)

Ercişli Emrah (17. Yüzyıl): Emrah ile Selvi/Selbi/Selvi Han Hikâyesi. (EESH/44-78)

Hasta Hasan (18-19. Yüzyıl, Azerbaycan kökenli): Hasta Hasan Hikâyesi. (AKD/118-119)

Vanlı Gökçek Rıza (18. Yüzyıl): Vanlı Gökçek ve Mahperi (Perizad) Hikâyesi. (VHH/335-345)

Âşık Valeh (18. Yüzyıl, Azerbaycan kökenli): Valeh ile Zernigâr Hikâyesi. (HHMY/101)

Dadaloğlu (1785-1868): Dadaloğlu, Dadaloğlu ile Cerit Beyi'nin Savaşı, Dadalı Bey, Avşarların Cadioğlu'nun Askerleriyle Kavgası, Dadaloğlu ile Kral Kızı, Dadaloğlu ile Gavur Kızı, Dadaloğlu ile Emmi Kızı, Dadaloğlu ile İsa Güzeli hikâyeleri. (D/51-61; DO/168-178; AHHG/285-295)

Âşık İrfanî (18-19. Yüzyıl): İrfanî Hoca ile Türkmen Kızı Hikâyesi. (ŞTHH/185-206)

Âşık Tüccarî (1720-1805): Âşık Tüccarî Hikâyesi. (HHMY/108)

Âşık Öksüz Ali (18-19. Yüzyıl ?): Öksüz Ali Hikâyesi. (AHHG/459-517)

Âşık Mayıl (18-19. Yüzyıl ?): Mayıl Hikâyesi. (AGBAG/586-587)

Yahya Bey Dilgem (18-19. Yüzyıl, Azerbaycan kökenli): Yahya Bey Dilgem Hikâyesi. (ŞHHH/195-243)

Âşık Yeğen Ali (18-19. Yüzyıl ?): Yeğen Ali Hikâyesi. (AGBAG/598-599)

Âşık Şamilî (1814-1850): Şamilî Hikâyesi. (HHMY/244; ARHH/76-77)

Âşık Elbeylioğlu (19. Yüzyıl): Elbeylioğlu Hikâyesi. (GAAH/107-118; AHHG/305-335)

Âşık Halil (19. Yüzyıl): Âşık Halil Hikâyesi. (ÇAMKH/271-304)

Âşık Güferî (19. Yüzyıl): Güferî'yle Ahmet Bey Hikâyesi. (AHHG/535-539)

Âşık Abdurrahman (19. Yüzyıl): Âşık Abdurrahman ve Safiye Hikâyesi. (AGBAG/167)

Deli Boran (19. Yüzyıl): Deli Boran Hikâyesi. (GMK/382-408)

Gündeşlioğlu (19. Yüzyıl): Gündeşlioğlu, Gündeşlioğlu ile Vezir Kızı Elmas Hikâyeleri. (AHHG/518-527; AAİÖ/8)

Bayburtlu İrşâdî (1803-1873): İrşâdî Hikâyesi. (HHMY/108)

Âşık Elesger (1821-1926, Azerbaycan kökenli): Elesger'nen Hecer Hanım Hikâyesi. (AKD/215-216)

Yusufelili Muhibbî (1823-1968): Muhibbî ile Esmahan Hikâyesi. (MEH/10-70)

Üzeyir Fakirî (19. Yüzyıl): Kara Gelin Hikâyesi (Oğlu Posoflu Feryadî babasının hayatını hikâyeleştirmiş.) (HH/44)

Yusufelili Mahirî (1850-1914): Mahirî ile Mâhitâban Hikâyesi. (MMH/15-85)

Âşık Şenlik (1854-1913): Âşık Şenlik Kılıççı Mustafa Karşılaşması, Kars'ın İlgali, Şenlik'in Revan Seyahati ve Ölümü, Âşık Şenlik-Sümmanî Karşılaşması, Âşık Şenlik'in Macerası, Âşık Şenlik-Zülalî karşılaşması hikâyeleri, serencamları. (ÇAŞH/88-113; ŞTHH/473-532; ÇAŞD/509-548; AKD/202-203, 306-307; BMH/II: 257-303)

Âşık Sümmanî (1860-1915): Sümmanî, Sümmanî Baba, Sümmanî Baba'nın Âşık Olması, Elmas ile Kahraman, Sümmanî ile Gülperi/Perizad hikâyeleri. (AS/68-77; ŞTHH/226-242; HHMY/243)

Şarkışlalı Agâhî (1860-1921): Agâhî Baba Hikâyesi. (HH/12)

Âşık Minhacî (1862-1901): Minhacî ile Ağgelin Hikâyesi. (MAH/133-145)

Âşık Kahraman (1863-1944): Kars'ın Kurtuluş Destanı Serencamı. (ŞTHH/539-552)

Afşinli Âşık Hüseyin (19-20. Yüzyıl): Âşık Hüseyin ve acem Kızı, Âşık Hüseyin ve Türkmen Kızı, Âşık Hüseyin ve Benli Döne hikâyeleri. (AHGH/187-200)

Posoflu Zülalî (1873-1959): Zülalî'nin Memleketine Dönüşü Serencamı. (ŞTHH/560-562)

Bardızlı Nihanî (1885-1967): Âşık Nihanî ile Ceylan Hanım Hikâyesi. (ANCHH/93-98)

Kağızmanlı Recep Hıfzı (1892-1918): Sefil Baykuş/Kağızmanlı Hıfzı Hikâyesi. (BMH/II: 309-314)

Talibî Coşkun (1898-1976): Talibî ile Keklik Emine Hikâyesi. (ATC/16-19; KE/3-87)

Ardanuçlu Efkârî (1900-1980): Efkârî ile Nazmiye Hikâyesi. (AE/16-25)

Ali İzzet Özkan (1902-1981): Ali İzzet, Ali İzzet ve Oğlu Hüseyin Hikâyeleri. (HH/12; AAİÖ/1; AHEHH/10)

Bayburtlu Hicranî (1908-1970): Bayburtlu Hicranî-Behçet Mahir Karşılaşması Serencamı. (BMH/II: 308-314)

Posoflu Müdamî (1918-1968): Müdamî'nin Hastalanması Serencamı. (ŞTHH/556-559)

Mevlüt İhsanî (1928-): Âşık Mevlüt İhsanî ve Sakine (Saniye) Hikâyesi. (MİHH/250-259)

Şeref Taşlıova (1938-): Âşık Şeref Gurbet Ellerde, Âşık Şeref'in Kırgızistan Seyahati serencamları. (ŞTHH/563-577, 578-588)

Âşık İhsanî (Sırlıoğlu, 1930-2009): İhsanî ve Güllüşah, Âşık İhsanî Güllüşah'ın Ardında hikâyeleri. (AİG/5-102; AİGA/3-16)

Âşık İsmetî (1934-): Âşık İsmetî ve Kapı Güzeli Hikâyesi. (AİKG/1-90)

Âşık Meydanî (1942-): Elif ile Celalî, Meydanî ile Ülger, Melike Sultan ve Gıyabî hikâyeleri. (EC/5-133; BÖS/26-161; MSG/2-63)

B. Azerbaycan

Miskin Abdal (1430-1535): Miskin Abdal-Senuber, Miskin Abdal'nın Şah İsmail destanları. (GDAR/83-143, 144-255)

Âşık Nevruz (15. Yüzyıl?): Novruz, Novruz-Gendab destanları. (AZD/I: 169-196; NQ/32-101; AF/289-294)

Hatayî/Şah İsmail (1487-1524): Miskin Abdal'nın Şah İsmail Destanı. (GDAR/144-255)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Tahir-Zöhre Destanı. (AZD/I: 125-168)

Âşık Gurbanî (16. Yüzyıl): Gurbanî, Gurbanî'ynen Peri destanları. (AZD/I:37-124; AZAEŞ/1-2)

Âşık Garip (16. Yüzyıl): Âşık Gerib, Şahsenem-Gerib destanları. (AZD/III: 5-60)

Âşık Cünun (16. Yüzyıl, Türkiye kökenli): Âşık Cünun, Köroğlu'nun Türkmen Seferi destanları. (KOR/82-84, 85-104; A/82-84)

Âşık Şirin (16. Yüzyıl): Şirin-Birçek Hanım Destanı. (İTAM/174)

Köroğlu/Koroğlu (16-17. Yüzyıl ?): 28 Kol Destanı yayımlanmıştır. (KORL/20-715)

Dede Kerem/Kerem Dede ((16-17. Yüzyıl, Türkiye kökenli): Esli-Kerem Destanı. (AZD/II: 7-106)

Tufarganlı Abbas (16-17. Yüzyıl): Abbas-Peri, Tufarganlı Abbas-Gülgez Peri destanları. (AZD/II: 107-164; ZF/362-384)

Âşık Abdulla (17. Yüzyıl): Cahan/Cihan-Abdulla Destanı. (AZD/II: 209-236)

Gul/Kul Mahmud (17. Yüzyıl): Gul Mahmud-Nigâr, Gul Mahmud , Sevgili Mahmud destanları. (AZD/III: 205-224, V: 213-228; A/238-239; AŞHEDT/13: 7-9)

Sarı Âşık (17. Yüzyıl): Yahşi-Âşık Destanı. (İTAM/54-55; AZAEŞ/41-42)

Âşık Emrah (17. Yüzyıl, Türkiye kökenli): Emrah, Ezetinli Emrah, Emrah-Selvinaz destanları. (A/142)

Karaca Oğlan (17. Yüzyıl, Türkiye kökenli): Gul Mahmud, Gul Mahmud-Nigâr destanlarında birer epizot. (A/222-223)

Yusuf Cemal (17. Yüzyıl): Tûti-yi Şirin Sühan-Yusuf Cemal Destanı. (İTAM/174)

Han Çoban (18. Yüzyıl): Han Çoban Destanı. (AZAEŞ/76; HHMY/81)

Heste/Hasta Gasım (?-1779): Heste Gasım, Molla Gasım, Heste Gasım ve Meleksima destanları. (AZAEŞ/46-47; HQ/5-12)

Soltan Ağsulu (1700-1807?): Soltan-Kevser/Kövser Destanı. (A/377)

Vanlı Göyçek (18. Yüzyıl, Türkiye kökenli): Vanlı Kuçek, Vanlı Kuçek-Perizad destanları. (NQ/102; TDTEA/I:425-430)

Telim Han (1742-1829): Üstad Telim Han, Telim Han-Şahsenem destanları. (İTAM/275, 294-295)

Ağ Âşık (1754-1860): Ağ Âşık Senuber/Süsenber Destanı. (GDAR/310-339)

Âşık Valeh Abdal-Gülablı (1776-1834): Âşık Valeh-Zernigâr Destanı. (AZD/III: 243-274)

Heste/Hasta Hasan (18-19. Yüzyıl): Heste Hasan'ın Hosbiya Beyleri'ne Şikâyeti, Heste Hasan'ın Daşdıgullar Seferi destanları. (AF/343-349, 350-357)

Yehya Bey Dilgem (18-19. Yüzyıl): Dilgem Destanı. (AZAEŞ/97; A/104-107)

Baba Şirvanî (18-19. Yüzyıl): Âşık Baba ve Ceyran, Baba'nın Derbend Seferi destanları. (A/60)

Âşık Necef (18-19. Yüzyıl): Necef-Perizad Destanı. (AZD/III: 181-204)

Alı Mirzeoğlu (1801-1901): Âşık Alı'nın Türkiye Seferi (GDAR/340-376), Âşık Alı-Esmer Hanım (AZD/V: 247-278), Hoca Hüseyin'in Âşık Alı'ya At Bağışlaması (GDAR/377-380) destanları.

Hüseyin/Hüseyin Şemkirli (1811-1891): Hüseyin ve Bey Çoban, Hüseyin'in Nahçıvan Seferi, Hüseyin'in Göyçe Seferi destanları. (A/187)

Âşık Hesenalı (19. Yüzyıl): Âşık Hesenalı-Gülenber Serencamı. (NF/I: 418-421)

Âşık Molla İsmayıl (19. Yüzyıl): Âşık Molla İsmayıl-Bedircahan Serencamı. (NF/I: 426-430)

Âşık Elesger (1821-1926): Elesger'nen Sehnebanı, Elesger'in Türkiye Seferi, Elesger Karabağlıların Yaylağında, Elesger'in Karakoyunlu Seferi, Elesger'in Deli Alı'nın Toyuna Gelmesi, Elesger Yanşagda, Elesger'nen Hacer Hanım, Elesger'nen Âşık Nesib'in Karşılaşması, Elesger'nen Şemkirli Âşık Hüseyin'in Karşılaşması, Elesger'nen Mir Mecid Ağa'nın Karşılaşması, Elesger'nen Şair Nağı, Ana Hanım'ın Küsmesi, Elesger'in Karabağ Seferi, Elesger'in İrevan Seferi, Elesger Kelbecer'in Kılışlı Köyünde, Koca Âşık, Değirmenci Âşık destanları. (GDAR/414-588, 660-696; AE/100-460)

Recep Ehtaglı (1825-1900?): Âşık Recep-Hürü/Huri Destanı. (A/346)

Âşık Musa (1830-1912): Âşık Musa'ynan Meleknisa Hanım, Âşık Elesger'le Âşık Musa'nın Türkiye Seferi destanları. (GDAR/380-413; A/308)

Âşık Çobankereli Cefer (19. Yüzyıl): Çobankereli Cefer-Terlan Hanım Destanı. (NF/I: 438-446)

Âşık Memmedcefer (19-20. Yüzyıl): Âşık Memmedcefer-Sehne Hanım Serencamı. (NF/I: 432-434)

Çolvan/Çoban MehemmedAlmemmedoğlu (1853-1937): Mehemmed'len Gürcü Kızı/Mehemmed-Selvi/Selmi Hıraman, Mehemmed'in Kars Seferi, Mehemmed'in Çelebyan Seferi destanları. (GDAR/589-603)

Molla Cuma (1854-1920): Cuma ve Könül/Gönül Sayyad ve Sayalı destanları. (ASEŞ/31) ve *Şeki Folkloru* kitabındaki sekiz serencam. (ŞF/134-144)

Âşık Şenlik (1854-1913, Türkiye kökenli): Âşık Şenlik'in Mumuhan Seferi, Âşık Şenlik'in Nesib/Nesif'nen Karşılaşması ve Nesib'in Ona Çıracık Olması serencamları. (AF/389-303, 329-334)

Şair Kâzım (1857-1937): Şair Kâzım-Nazlı/Nazdı Hanım Destanı. (GDAR/626-647)

Usta Abdulla (1858-1943): Usta Abdulla-Minaye Destanı. (A/403-404)

Çorru/Çorlu Mehemmed (1860?-1940?): Çorlu Mehemmed'in Suhara Seferi Destanı. (AF/314-320)

Hüseyn/Hüseyn Bozalganlı (1864-1940): Âşık Hüseyn'in Tiflis Seferi Destanı. (AŞEŞ/115)

Âşık Nesib/Nesif (1874-1935?): Âşık Şenlik-Nesib Karşılaşması ve Nesib'in Ona Çıracık Olması, Nesib'in İrişdi Seferi, Nesib'in Tepeköy Seferi, Nesib'in İrevan Seferi, Nesib'in Öysüz Seferi, Nesib'in Tüccar Söyün'le Karşılaşması destanları. (AF/304-308, 321-323, 373-374, 375-378, 379-382)

Kaçak Yusif/Yusuf (19-20. Yüzyıl): Deli Yusif Destanı. (A/419-420)

Cavad Hüseyinov (1879-1967): Şair Cavad'ın Aran Seferi Destanı. (A/81)

Heyyat Mirze (1885-1922): Mirze-Nazenin Destanı. (A/190)

Hesen/Hasan Heyallı (1885-1966): Şair Hesen Heyallı'ynan Ağdabanlı Âşık Şemşir (1893-1980) Karşılaşması Serencamı. (GDAR/648-659)

Mirze Semed/Samed (1890-1981): Zernişan-Mirze Semed Destanı. (A/291-292)

Şemşir Gocayev (1893-1980): Şemşir-Sanuber (AZD/V: 279-338), Hesen Heyallı'ynan Ağdabanlı Âşık Şemşir'in Karşılaşması (GDAR/648-659) destanı, serencamı

İbrahim Kuşçulu (1895-1943): Âşık İbrahim-Bozalganlı Hüseyn Karşılaşması Destanı. (A/197)

Növres İman (1903-1933): Növres/Nevres İman'ın Tiflis Seferi Destanı. (GDAR/604-625)

Yusif Yusifov (1909-1980): Âşık Yusif-Âşık Seyyah Karşılılaşması Serencamı. (A/422)

Hüseyin Cavan (1916-1985): Âşık Hüseyin ve Sevinç Destanı. (İTM/71)

Hesen/Hasan Sevdalı (1934-): Sevdalı Hasan-Mehriban Destanı. (A/173)

C. Türkmenistan

Köroğlu (10. Yüzyıl): Göroğlu/Keroğlu Dessanları. (TDTEA/10: 153-182)

Âşık Garip (16. Yüzyıl): Şahsenem-Garip Dessanı. (TDTEA/10: 183-199)

Âşık Kerem (16. Yüzyıl): Aslı-Kerem Dessanı. (TDTEA/10: 228-238)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Zöhra-Tahir Dessanı. (TDTEA/10: 512-536)

Karaca Oğlan (17. Yüzyıl): Garacaoglan Dessanı. (TKD/73-83)

Ç. Kazakistan

Köroğlu (10. Yüzyıl): Korugılı (Köru) Kolları. (TDTEA/27: 185-214)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Tahir-Zuhra Destanı. (TDTEA/27: 237-246)

D. Özbekistan

Şehsanam ve Garib Destanı (AGH/15, 306)

Köroğlu (10. Yüzyıl): Goroglı destanları (Goroglining Tuğılışi, Çembil Kemeli gibi) (TDTEA/14: 235-244; TDKA/160)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Tahir-Zuhra Destanı. (TDTEA/14: 165-176)

E. Rusya Federasyonu-Tataristan Cumhuriyeti, Tobol Tatarları

Âşık Garip (16. Yüzyıl): Şahsenem Hem/BilenGarip Kıssası. (TDTEA/17: 323-333; TD/II: 262-307)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Tahir Bilen Zühre Kıssası/Kıssa-i Tahir ile Zühre. (TDTEA/14: 307-321; TD/II: 108-201)

Köroğlu (16-17. Yüzyıl): Kurnın Ulu/Kurulu gibi Köroğlu kol destanları. (TDKA/186-190)

F. Moldova/Gagavuz Eli

Köroğlu (16. Yüzyıl): Köroğlu kolları. (GD/100-128)

Âşık Garip (16. Yüzyıl): Âşık Garip Hikâyesi. (GD/153-156)

G. Ukrayna/Kırım Özerk Cumhuriyeti Tatarları

Köroğlu (16. Yüzyıl): Kol destanları. (TDTEA/13: 96-105)

Âşık Garip (16. Yüzyıl): Âşık Garip Hikâyesi. (TDTEA/13: 90-96)

Âşık Kerem (16. Yüzyıl): Kerem ile Aslıhan Hikâyesi. (KAMA/29-30)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Dahar ile Zöhre'nin Masalı, Tair-Zühre Hikâyesi. (TDTEA/13: 105-113)

Karaca Oğlan (17. Yüzyıl): Karaca Oğlan ilen İsmikân Sultan Hikâyesi. (KOĞ/821-841)

Ğ. Bulgaristan

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Tahir ile Zülha Masalı. (TDTEA/8: 156-158)

Köroğlu (16-17. Yüzyıl): Köroğlu Sofya Eşmetni. (TDKA/78-83)

H. Çin Uygur Özerk Bölgesi

Köroğlu (10. Yüzyıl): Emir Göroğlı destanları. (UD/III)

Âşık Garip (16. Yüzyıl): Gerip-Senem Hikâyesi. (UD/167-234)

Tahir Mirza (16. Yüzyıl): Tahir ile Zohra Hikâyesi. (UD/235-278)

I. İran

Âşık garip, Garip ile Şahsenem, Âşık Ali ve Âşık Ra'fi, Hasta Kasım, Kerem ile Aslı, Kurbanî, Kurbanî ile Peri, Necef ile Perizad, Valeh ile Zernigâr, Köroğlu (14 kol), Sarı Âşık ile Yahşi Hanım, Abbas ile Gülgez, Âşık Hüseyin ve Sevinç, Âşık Elesger, Tahir ile Zöhre, Emrah ile Selvinaz, Şirin-Birçek, Mahmud-Nigâr, Vanlı Kûçek, Telim Han ve Şahsenem hikâyeleri. (İTAM/41-43, 115-116, 163-164, 178-179, 207-208, 251-252, 275)

Söz konusu listenin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar ve kısaltmaları şunlardır:

Abdülhelimov, Hikmet (2002), *Azerbaycan Folkloru Antologiyası VI/Şeki Folkloru* (ŞF), Bakû, s. 137-144.

Ahundov, E.-Ferzeliyev, T.-Abbasov, İ. (1985), *Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri I* (AZAES), (Akt. S. Sakaoğlu-A. B. Alptekin-E. Şimşek), İstanbul, 208 s., Halk Kültürü yay.

Alptekin, Ali Berat (1987), "Karaca Oğlan'ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri* (KOH), Ankara, C. II, s. 33-44.

Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı (1997) (HHMY), Ankara, 417 s., Akçağ Yayınları.

Alptekin, Ali Berat-Coşkun, M. Nizameddin (2006), *Çıldırli Âşık Şenlik Divanı* (ÇAŞD), Ankara, 926 s., Çıldır Belediyesi yay.

Arı, Bülent (2009), *Adana'da Geçmişten Bugüne Âşıklık Geleneği* (AGBAG), Adana, 682 s.

Arpaçay Köylerinden Derlemeler/AKD (1998), (Dr. S. Olcay-A. B. Ercilasun-E. Aslan, Ankara, 398 s., TDK yay.

Artun, Erman (2009), “Âşık Hüseyin'den Güzellere Hikâyeli Türküler (AHGH)”, *Motif Akademi*, S. 2009/1-2, s. 187-200.

Aslan, Ensar (1975), *Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı Şiirleri ve Hikâyeleri* (ÇAŞH), 451 S., Atatürk Ü yay.

Azerbaycan Dastanları/AZD (2005), (Hızl. E. Ahundov-M. H. Tehmasib), Bakü, 5 Cilt, 391 + 445 +327 +463 + 341 s.

Azerbaycan Şifahi Halq Edebiyatına Dair Tedqiqler/AŞHEDT (2002), C. 13, 207 S.

Bâli, Muhan (1973), *Ercişli Emrah ve Selvihan Hikâyesi, Varyantların Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*, (EESH), Ankara, 302 s., Atatürk Ü yay.

Başgöz, İlhan (1979), *Âşık Ali İzzet Özkan (AAİÖ)*, Ankara, 251 s., T. İş Bankası yay.

Boratav, Pertev Naili (1988), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* (HH), İstanbul, 264 s., Adam yay.

Koroğlu Destanı, (1988) (KD), İstanbul, 256 s., Adam yay.

Ceferli, Meherrem-Babayev, Rafik (2010), *Nahçıvan Folkloru I* (NF), Nahçıvan, 512 s., AMEA yay.

Çınar, Ali Abbas (1995), “Türkmenistan'da Karacaoğlan Destanı (TKD)”, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, S. 7, 2/1995, s. 73-83.

Duymaz, Ali (1993), “Van'da Halk Hikâyeciliği ve Âşıklık Geleneği (VHH)”, *Van Kütüğü*, Ankara s. 335-345.

Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma (2001) (KAMA), Ankara, 413 s., KTB yay.

Eberhard, Wolfram (2002), *Güneydoğu Anadolu'dan Âşık Hikâyeleri* (GAAH), (Çev. Müfide Kocaoğlan), Ankara, 123 s., TDK yay.

Elçin, Şükrü (200), *Kerem ile Aslı Hikâyesi* (KAH), Ankara, 144 s., Akçağ yay.

Elesger, İslam (2003), *Âşık Elesger* (AE), Bakû, 495 s.

Eroğlu, İdris (2006), *Elif ve Celâlî* (EC), Kayseri, 133 s.

Bir Ömrün Sonunda (2001) (BÖS), Kayseri, s. 26-161.

Melike Sultan ve Gıyabî (2006) (MSG), Kayseri, 63 s.

Eyuboğlu, Sabahattin-Göççeli, Yaşar Kemal (1978), *Gökyüzü Mavi Kaldı* (GMK), İstanbul, 412 s., T. İş Bankası yay.

Gagavuz Destanları/GD (2007), (Hzl. Nevzat Özkan), Ankara, 272 s., TDK yay.

Garriyev, B. A. (2007), *Türk Dünyasında Köroğlu Anlatmaları* (TDKA), (Çev. Fikret Türkmen-Muvaffak Duranlı-Feyzullah Rahmankul), Ankara, 190 s. TDK yay.

Gökalp, Mehmet (1988), *Bardızlı Âşık Nihani* (BAN), Ankara, 118 s., KB yay.

Mahiri ile Mahitâban Hikâyesi (1985) (MMH), 94 s.

Görkem, İsmail (2000), *Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı* (ÇAMKH), Ankara, 332 s., Akçağ yay.

Görkem, İsmail-Ozan Tülüce (2008), *Çukurovalı Karacaoğlan* (ÇK), İstanbul, 152 s., Çatı Kitapları.

İsmayilov, Hüseyin (2001), *Göyçe Dastanları ve Âşık Revayetleri* (GDAR), Bakû, 700 s.

İsmayilov, Hüseyin-Tacir Gurbanov (2003), *Azerbaycan Folkloru Antologiyası VIII/Ağbaba Folkloru* (AF), Bakû, 475 s.

İvgin, Hayrettin (2003), *Anadolu Halk Hikâyeleri* (AHH), Ankara, 80 s.

Kafkasyalı, Ali (2006), *İran Türkleri Âşık Muhitleri* (İTAM), Erzurum, 313 s.

Âşık Murat Çobanoğlu (1998) (AÇO), Ankara, 666 s.

Kaftancıoğlu, Ümit (1979), *Köroğlu Kol Destanları* (KKD), İstanbul, 335 s., Kültür Bakanlığı yay.

Karaoğlu, S. Rüştü (1964), *Âşık İhsanî Güllüşah'ın Ardında* (AİGA), İstanbul, 48 s.

Kartay, Hami-Karaoğlu, S. Rüştü (1959), *Âşık İhsanî ve Güllüşah* (AİG), Ankara, 102 s.

Kaya, Doğan (1993), *Mahmut ile Nigâr Hikâyesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (MNH), 173 s., KB HAGEM yay.

(1994), *Âşık Minhacî* (AŞM), Sivas, 80 s.

(2005), *Âşık Talibî Coşkun* (ATC), Sivas, 432 s.

Kaya, Doğan-Koz, M. Sabri (2000), *Halk Hikâyeleri I* (HH I), İstanbul, 312 s., Kitabevi yay.

Keskin, Özgen (2006), *Türk Saz Şairliği ve Ardanoçlu Efkârî* (AE), Bursa, 351 s.

Koç, Mustafa (1966), *Keklik Emine* (KE), Isparta, 87 s.

Korgunal, M. Zeki (1935), *Âşık Kurbanî* (AK), İstanbul, 80 s.

Koroğlu/KOR (2005), (Hzl. İsrail Abbaslı-Behlul Abdulla), Bakü, 549 s., AMEA yay.

Koroğlu/KORO (2005), (Hzl. Elnare Tofiqqızı), Bakü, 752 s., AMEA yay.

Koroğlu Destanı/KÖRD (1973), (Drl. M. Kaplan-M. Akalın-M. Bâli), Ankara, 615 s., Atatürk Ü yay.

Mahir, Behçet (1997-1999), *Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I-II* (BMH), (baskıya hzl. S. Sakaoğlu-A. B. Alptekin-Y. Sakaoğlu-E. Şimşek), Ankara, 416+362 s., AKM yay.

Makal, Tahir Kutsi (1987), *Dadaloğlu* (DO), İstanbul, s. 160-178.

Namazov, Gara (2004), *Âşıklar* (A), Bakü, 444 s.

Önal, Ülkü (2008), *Ardanuç Masalları ve Halk Hikâyeleri*, (ARHH), Ankara, 880 s.

Özdemir, Ahmet Z. (2007), *Avşarlar ve Dadaloğlu* (AD), 476 s., Ürün yay.

Özdemir, Nebi (1993), “Karaca Oğlan Adına Tasnif Edilen Halk Hikâyelerinin Değerlendirilmesi (KATEH)”, *II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu*, Adana, s. 161-167.

Özder, M. Âdil (1976), *Muhibbî ile Esmahan Hikâyesi* (MEH), Ankara, 74 s.

Pirsultanlı, Sednik Paşa (1975), *Heste Qasım* (HQ), Bakü, 64 s.

Novruz-Qendab ve Diğer Mehebbet Destanlarının Muqayiseli Tedqiqi, (2009) (NQ), Bakü, 111 s.

Pürlü, Kadir (1989), *Âşık İsmetî ve Kapı Güzeli* (AİKG), Sivas, 90 s.

Sakaoğlu, Saim (1986), *Dadaloğlu* (D), Ankara, 159 s., KTB yay.

Karaca Oğlan (2004) (KOĞ), Ankara, 1030 s., Akçağ yay.

Sakaoğlu, Saim- Alptekin, A. B.-Şimşek, E. (1985), *Azerbaycan Âşıkları ve Halk Şairleri II* (AAHŞ), İstanbul, 2 Cilt, 208 +256 s., Halk Kültürü Yayınları.

Şenesen, Refiye Okuşluk (2009), *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği* (AHHG), Adana, 563 s., Altınkoza yay.

Şimşek, Esmâ (2007), “Karaca Oğlan’a Bağlı Olarak Anlatılan Kısa Hikâyeli Türküler (KOKHT)”, *Millî Folklor*, S 76, Kış 2007, s. 40-49.

Tatar Destanları III/TD II (2007), (Hzl. Fatih Urmançı), Ankara, 447 s., TDK yay.

Tehmasib, M. H.-Ahundov, E. (2005), *Azerbaycan Destanları* (AZD), Bakü, 5 cilt, 391+445+327+463+341 s.

Tulu, Sultan (2005), *Aslı-Kerem Hikâyesinin Türkmence Varyantı* (AKTV), 158 s., Ürün yay.

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi/TDTEA (1993-2005), Ankara, 1, 2, 8, 10, 13, 14, 17, 27. ciltler, Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) yay.

Türkmen, Fikret (1983), *Tahir ile Zühre* (TZ), Ankara, 288 s., KB yay.

(1995), *Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma* (AGH), Ankara, 307 s., Akçağ yay.

Türkmen, Fikret-Tan, Nail-Taşlıova, M. Mete (2008), *Âşık Şeref Taşlıova'dan Derlenen Halk Hikâyeleri* (ŞTHH), Ankara, 592 s., TDK yay.

Türkmen, Fikret-Cemiloğlu, Mustafa (2009), *Âşık Mevlüt İhsanî'den Derlenen Halk Hikâyeleri* (MİHH), Ankara, 284 s., TDK yay.

(2009), *Âşık Şevki Halıcı'dan Derlenen Halk Hikâyeleri* (ŞHHH), Ankara, 891 s., TDK yay.

Uygur Halk Destanları I/UD (2004), (Akt. Alimcan İneyet), Ankara, 474 s., TDK yay.

Yardımcı, İlhan (2008), *Âşık Sümmanî* (AS), Konya, 400 s.

